

Ilm-fan va
texnologiyalar

Наука и
технологии

Science and
technologies

2024
№ 1 / 1

Google Scholar

JURNAL HAQIDA

Jurnalga O'zbekiston Respublikasi Prezidenti administratsiyasi huzuridagi axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan ommaviy axborot vositasi davlat ro'yxatidan o'tkazilganligi to'g'risida 076526 raqamli guvohnoma berilgan.

"Ilm-fan va texnologiyalar" ilmiy-metodik jurnaliga taqdim etilgan ilmiy maqolalarga qo'yiladigan asosiy talablar falsafa doktori (PhD), fan doktori (DSc) dissertatsiyalarining asosiy ilmiy natijalarini xalqaro standartlar va O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzurida Oliy attestatsiya komissiyasi to'g'risidagi Nizom talablari, shu jumladan elektron ilmiy-texnik jurnallarga qo'yiladigan talablar tizimi hisoblanadi.

«Наука и технологии» международный научно-методический журнал. Основные требования к научным статьям, представляемым в международном научно-методическом журнале «Наука и технологии» являются научные труды, рекомендованные для публикации основных научных результатов докторских (PhD), (DSc) диссертаций в соответствии с международными стандартами и «Положением о Высшей аттестационной комиссии» при Кабинете Министров Республики Узбекистан, в частности требования к электронным научно-техническим журналам

About the magazine "Science and technologies" international scientific-metodical journal The main requirements for scientific articles submitted to the international scientific-metodical journal " Science and technologies " are scientific publications recommended for the publication of the main scientific results of doctoral (PhD), (DSc) dissertations in accordance with international standards and the "Regulation on the Higher Attestation Commission" Under the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan, including from templates in the system of requirements for electronic scientific and technical journals.

**ILM-FAN VA TEKNOLOGIYALAR
HAYKA И ТЕХНОЛОГИИ
SCIENCE AND TECHNOLOGIES**

Muassislar:

Fan va inovatsiya HNM MCHJ,
Buxoro davlat universiteti

Bosh muharrir:

Qahhorov Siddiq Qahhorovich

Jamoatchilik kengashi raisi: Xamidov Obidjon Xafizovich,
Buxoro davlat universiteti rektori

Tahririyat kengashi raisi: Jo'rayev Husniddin Oltinboyevich

Ma'sul kotib:

Kasimov Feruz Fayzulloevich

Texnik muharrir:

Hazratov Fazliddin Xikmatovich

Tahririyat manzili:

Buxoro shahar, Q.Murtazoyev ko'chasi, 1/2 uy

Email: admin@sciencetech.uz

Jurnalning elektron manzili:

sciencetech.uz

ILM-FAN VA TEKNOLOGIYALAR

JAMOATCHILIK KENGASHI A'ZOLARI

Muqimov Komil Muqimovich, fizika-matematika fanlari doktori, professor.

Axatov Jasurjon Saidovich, texnika fanlari doktori.

Olimov Qahramon Tanzilovich, pedagogika fanlari doktori, professor.

Jumayeva Dilnoza Jo'rayevna, texnika fanlari doktori, professor.

Sharipov Shavkat Safarovich, pedagogika fanlari doktori, professor.

**TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI
XORIJ OLIMLARI**

Verbenko Il'ya Aleksandrovich, kimyo fanlari doktori.

Veslov Gennadiy Yevgen'evich, texnika fanlari doktori, dotsent.
Madzigon Vasiliy Nikolayevich, pedagogika fanlari doktori, professor.

BILOGIYA FANLARI

Artikova Hafiza To'ymurodovna, biologiya fanlari doktori, professor.
Bo'riyev Sulaymon Bo'riyevich, biologiya fanlari doktori, professor.
Xolliyev Askar Ergashevich, biologiya fanlari doktori, professor.
Yoziyev Lutfillo, biologiya fanlari doktori, professor.
Norboyeva Umida Toshtemirovna, biologiya fanlari doktori, professor.

FALSAFA FANLARI

Namozov Bobir Bahriyevich, falsafa fanlari doktori, dotsent.
Sharipov Abduhakim Ziyavutdinovich, falsafa fanlari doktori, dotsent.
Salomova Hakima Yusupovna, falsafa fanlari doktori, professor.
Sharipova Oygul Tursunovna, falsafa fanlari doktori, professor.
Siddikov Ilyosjon Baxromovich, falsafa fanlari doktori, dotsent.

FIZIKA-MATEMATIKA FANLARI

Djurayev Davron Raxmonovich, fizika-matematika fanlari doktori, professor.
Dilmurodov Elyor Baxtiyorovich, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).
Durdiyev Umidjon Durdimurodovich, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent.
Turayev Ergash Yuldashevich, fizika-matematika fanlari doktori, professor.
Kutliyev Uchqun Otaboyevich, fizika-matematika fanlari doktori, dotsent.
Jalolov Ozodjon Isomiddinovich, fizika-matematika fanlari nomzodi, dotsent.
Nuriddinov Javlon Zafarovich, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).
Fayziyev Shaxobiddin Shavkatovich, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent.

FILOLOGIYA FANLARI

Rajabov Dilshod Zaripovich, filologiya fanlari doktori, professor.
Rasulov Zubaydillo Izomovich, filologiya fanlari doktori, professor.
O'rayeva Darmon Saidaxmedovna, filologiya fanlari doktori, professor.
Kilichev Bayramali Ergashevich, filologiya fanlari nomzodi, dotsent.
Nosirov Otabek Timurovich, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

GEOGRAFIYA FANLARI

Hayitov Yozil Qosimovich, geografiya fanlari doktrori, dotsent.
Toshev Xudoynazar Ramazonovich, geografiya fanlari nomzodi, dotsent.
Halimova Gulshan Subxonovna, geografiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent.

IQTISODIYOT FANLARI

Navro'zzoda Baxtiyor Negmatovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor.
Salimov Nutfullo Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent.
Jo'rayev Abror Turobovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Norov Asror Egamberdiyevich, fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent.
Xamidov Obidjon Xafizovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor.
Yavmutov Dilshod Shoyimardonqulovich, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Xudoyberganov Dilshod Tuxtabayevich, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

KIMYO FANLARI

Do'stov Hamro, kimyo fanlari doktori, professor.
Amonov Muxtor Raxmatovich, texnika fanlari doktori, professor.
Umarov Baqo Bafoyevich, kimyo fanlari doktori, professor.
Nazarov Sayfullo Ibodullayevich, texnika fanlari nomzodi, dotsent.
Niyozov Erkin Dilmurodovich, texnika fanlari nomzodi, dotsent.

PEDAGOGIKA FANLARI

Abilova Gulbaxar Jalgasbayevna, pedagogika fanlari doktori, dotsent.
Adizov Baxtiyor Raxmonovich, pedagogika fanlari doktori, professor.
Ajiyeva Muhabbat Baxtibayevna, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent.
Alimov A'zam Anvarovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent.
Bozorova Saodat Djamolovna, pedagogika fanlari doktori, professor.
Ergasheva Gulruxsor Surxonidinovna, pedagogika fanlari doktori, professor.
Jo'rayev Akmal Razzoqovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor.
Kurbaniyazova Zamira Kalbayevna, pedagogika fanlari doktori, dotsent.
Lutfillayev Mahmud Hasanovich, pedagogika fanlari doktori, professor.
Ro'ziyev Erkin Iskandarovich, pedagogika fanlari doktori, professor.
Shodiyev Rizamat Davronovich, pedagogika fanlari doktori, professor.
Tursunov Qahhor Shonazarovich, pedagogika fanlari doktori, dotsent.
Himmataliyev Do'stnazar Omonovich, pedagogika fanlari doktori, professor.
Xodjayev Begzod Xudoyberdiyevich, pedagogika fanlari doktori, professor.
Shomirazyev Maxmatmurod Xuramovich, pedagogika fanlari doktori, professor.
Mirzaahmad Qurbonov, pedagogika fanlari doktori, professor.
Hamidov Jalil Abdurasulovich, pedagogika fanlari doktori, professor.
Xazratov Fazliddin Xikmatovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

TEXNIKA FANLARI

Jo'rayev Turob Doniyorovich, texnika fanlari nomzodi, professor.
Toirov Olimjon Zuvurovich, texnika fanlari doktori, professor.
Syitnazarov Kuanishbay Kenesbayevich, texnika fanlari doktori, dotsent.
Mansurov Tohirjon Muxtorjonovich, texnika fanlari doktori, dotsent.

Maxmudov Maxsud Idrisovich, texnika fanlari doktori, professor.

Mo'minov Bahodir Boltayevich, texnika fanlari doktori, professor.

Raxmatov Ilhom Ismatovich, texnika fanlari nomzodi, professor.

Murtazoyev Azizbek Nusrat o'gli, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent.

Eshonqulov Hamza Ilxomovich, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent.

Shafiyev Tursun Rustamovich, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent.

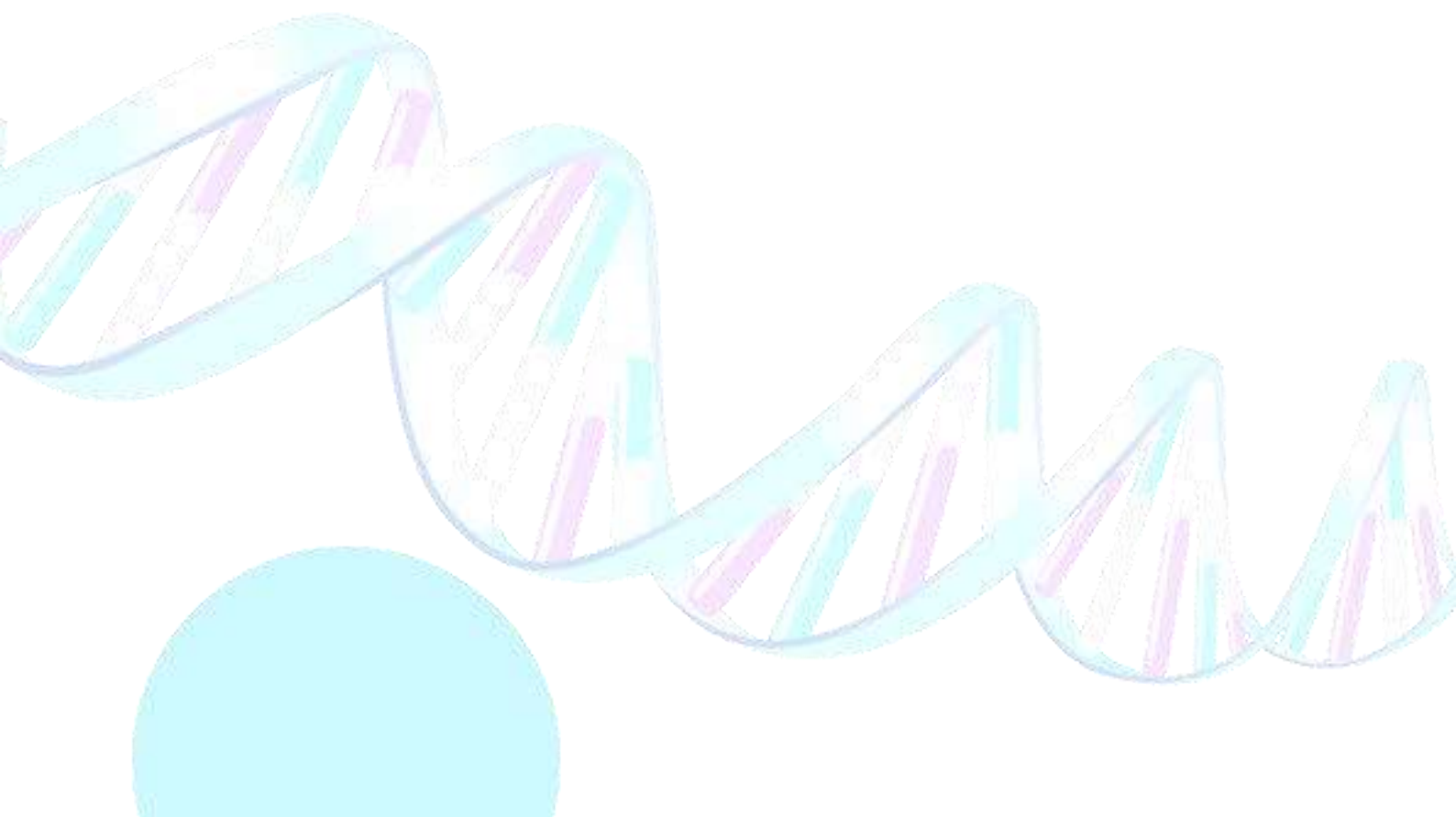
Bakayev Ilxom Izatovich, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent.

TARIX FANLARI

Inoyatov Sulaymon Inoyatovich, tarix fanlari doktori, professor.

Rashidov Oybek Rasulovich, tarix fanlari doktori, dotsent.

Hayitov Shodmon Axmedovich, tarix fanlari doktori, professor.

Maktabgacha ta'lim o'quv-tarbiya jarayonini kompetensiyaviy yondashuv asosida shakllantirish

**Buxoro davlat Pedagogika Instituti o'qituvchisi
Raxmonova Sojida Muxammadovna,
Turkiston Yangi Innovatsiyalar Universiteti magistranti
Qodirova Nafisa Mavjudovna**

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim-tarbiya jarayonlarini maqsadli tashkil etish, ta'limiy jarayonlarni kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan holda zamonaviy innovatsion pedagogik muhitni shakllantirish, ta'limiy jarayonlarni kompetensiyaviy yondashuv mexanizmlari tatbiq etish, kompetensiyaviy yondashuv asosida bola shaxsini hayotga har tomonlama tayyorlash, bolada "Men" obrazini shakllantirish, haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: Kompetensiyaviy yondashuv, kompetensiya, komponentlik, kreativlik, o'quv-tarbiya jarayonini, ta'lim, tarbiya, usul, salohiyat, imkoniyat, yetuklik, rivojlanish, takomillashuv.

Maktabgacha yoshdagi bolalarga ta'lim berishda kompetensiyaviy yondashuv o'sib borayotgan bola shaxsini hayotga tayyorlashda, unda hayotiy muhim sanaladigan masalalarni hal qilish uchun zarur hisoblangan, axloqiy-me'yor va qadriyatlarni o'zlashtirib borishi, atrof-muhitdagi insonlar bilan o'zaro ijobiy muloqot qilishi, maktabgacha ta'lim yoshidagi bolada "men" degan obrazini qurishi bilan bog'liq bo'lgan faoliyat usullarini shakllantirishga tayyorgarlikni nazarda tutadi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim-tarbiya orqali amalga oshirilayotgan barcha faoliyatlarni maktabgacha yoshdagi bolalar birdaniga va ayni vaqtning o'zida o'zlashtirib olmaydilar, aksincha, ularni tarbiyachi-pedagog rahbarligida hamda uning nazorati ostida asta-sekin boshqichma-bosqich egallab boriladi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni o'ynab turib va shu paytning o'zidayoq o'ylashga, mushohada qilishga undovchi muammoli vaziyatlarni o'yinlarda hamda qiziqarli, mazmunli tashkil etiladigan mashg'ulotlar jarayonida aks ettiruvchi ta'limiy rivojlantiruvchi o'yin markazlari tashkil etish, bola kompetensiyalari rivojlanishi va ular faoliyatini muvofiqlashtirishda ota-onalar va jamoatchilikning jalb qilinishi va boshqa shu kabi omillarni hisobga olgan holda maktabgacha ta'lim-tarbiya mazmunini oshirishga xizmat qiladi.

Maktabgacha yosh davrdan boshlab bolalarda narsalarning nomlarini, turli-tuman shakllarini, har xil ranglarini idrok etish va uni eslab qolish jarayoni jadal rivojlanib boradi. Bunda tevarak-atrofdagi narsa-buyumlar haqidagi qiziqishlari va barcha tasavvurlar bevosita ko'rib ham, nomini eshitish va ular yordamida turli harakatlarni bajarish jarayonida shakllanib boradi. Bolalardagi dunyoni badiiy his

qilish va idrok etish jarayoni ularning soʻzlarni oʻzlashtirish va ular yordamida fikrlash koʻnikmalarini jadal rivojlantiradi. Shunga koʻra, maktabgacha yoshdagi bolalarga muayyan soʻzlarni oʻrgatayotganda aniqlik tamoyiliga tayanish kerak. Bu jarayon yillar davomida sinalgan didaktik tamoyillardan biri sanaladi. Uning tag zahirida bir qator didaktik qonuniyatlar oʻz ifodasini topib kelmoqda. Bolalarning hissiy aʼzolari tashqi taʼsirlarni turlicha qabul qilishi, aksariyat bolalarda voqea-hodisalardan taʼsirlanishning kuchli boʻlishi mumkin.

Maktabgacha taʼlim yoshidagi bolalarning asosiy hamda muhim kompetensiyalar - bilim, koʻnikma, mustaqil faoliyat tajribasi va shaxsiy masʼuliyatning universal yaxlit tizimi shakllanadi va biz ularni maktabgacha yoshdan boshlab shakllantirishni boshlashimiz zarur. Maktabgacha taʼlim yoshdagi bolalar uchun kompetensiyalar uning kelajagi qiyofasi, dunyoni badiiy his etish, dunyoqarashlar hamda oʻzlashtirish yoʻriqnomasi ham deb hisoblasak boʻladi. Taʼlim-tarbiya davrida u nafaqat kelajakka tayyorgarlik koʻrishga, balki hozirgi paytda yashashga yordam beradigan bunday “kattalar” vakolatlarining maʼlum tarkibiy qismlarini rivojlantira boshlaydi. Kompetensiya atamasini hamma yagona taʼrif sifatida talqin qilish, uning faqat bir yoqlama ekanlini emas, balki bu atamani keng qarovli tushuncha ekanligini hisobga olish zarur. Har qaysi olimlar oʻz qarashlaridan kelib chiqib turlicha talqin qilib borishgan. Kompetensiya va kompetentlik tushunchalari deganda, asosan, zamonaviy fanda xodimlarni boshqarish nazariyasi va amaliyotini tahlil qilishda kompetensiya tushunchasiga muhim ahamiyat kasb etib kelmoqda. Eng avvalo, “Kompetentlik” tushunchasi, taʼlim sohasiga psixologik, pedagogik izlanishlar natijasida kirib kelgan tushuncha boʻlib, zamonaviy atama sifatida qoʻllanib kelingan. Kompetensiya tushunchasi lotincha “*competentia*” soʻzidan kelib chiqqan boʻlib, izohli lugʻatda esa, “qonunan ega”, “haqdor” degan maʼnoni bildiradi, umumiy isteʼmolda keng ishlatiladigan “qobiliyat”, “koʻnikma,” “iqtidor” tushunchalariga oʻzaro yaqin turadi.

“Kompetentlik” – tushunchasi dastlab taʼlim sohasiga psixologik, pedagogic izlanishlar natijasida kirib kelgan tushuncha boʻlib, zamonaviy atama sifatida qoʻllanilib kelinadi. “Competentia” lotincha soʻzidan olingan boʻlib, oʻzbek tilidagi tarjima qilinganda uning lugʻaviy maʼnosi “yaxshi biladigan inson”, “tajribaga ega boʻlgan kishi” kabi maʼnolarni anglatadi. Shu sababli kompetentlik taʼlim jarayonida sodir boʻladigan turli xil vaziyatlar, kutilmagan holatlarni tushuna olish qobiliyatiga ega boʻlishi, raqobatbardosh tomonlar bilan oʻzaro munosabatda yangi yoʻl tutishi, noaniq vazifalarda mavjud muammolar ziddiyatlarga toʻla maqsadlar asosida qoʻllay olish, izchik rivojlanib boruvchi va murakkab jarayonlarda harakatlanish rejasiga ega ekanlikni anglatadi. Bu nazariy jihatdan kompetentlik tushunchasining umumiy mazmunini ochib beradi. Shuning uchun biz maktabgacha taʼlim yoshdagi bolalar kompetensiyalari qanday mazmun kasb etishi, bularning ahamiyati yuqori ekanligini guvohi boʻlamiz.

Xulosa o'rnida shuni aytish joizki, maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarning egallashi zarur bo'lgan bilimi, ko'nikmasi hamda malakasi ularning har tomonlama rivojlanib borishi bilan belgilanadi. Maktabgacha yoshdagi bolalar ta'limida kompetensiyaviy yondashuvi bolaning o'suvchi shaxsini hayotga, shu jumladan, maktabga o'qishga tayyorlashni, unda ma'naviy qariyatlarga bo'lgan mehr tuyg'usi va boshqa kishilar bilan o'zaro muloqot qilish, o'z "Men"ni shakllantirish bilan bog'liq bo'lgan hayotiy muhim masalarni hal qilishga zarur bo'ladigan faoliyat usullarini nazarda tutadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. F.Qodirova, Sh.Toshpo'latova, N.Kayumova, M.A'zamova. "Maktabgacha pedagogika".-T., "Ma'naviyat". 2019 y.- 688 b
2. N.M.Qayumova "Maktabgacha pedagogika". "TDPU" nashriyoti T.: 2013 y. - 183
3. M.E. Axmedova. Pedagogika nazariyasi va tarixi. (Pedagogika tarixi). O'quv qo'llanma. O'zR oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. - T.: Tafakkur bo'stoni, 2011y. -128 bet.
4. K.Turg'unboyev, M.Tolipov, I.Oxunov "Ijtimoiy pedagogika asoslari" O'quv qo'llanma. Toshkent "Fan va texnologiya" 2008 y.
5. N.T. Omonov, N.X. Xo'jayev, S.A. Madyarova, E.U. Eshchonov. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. Darslik.— T.: "Iqtisod-moliya" 2009 y. – 240 bet
6. Raxmonova S.M. "Preparing the graduate students of primary education for innovative professional activity". Web of Scientist: International Scientific Research Journal (WoS) ISSN: 2776-0979, Volume 4, Issue 8, August, 2023 y. P 288-293.
7. Raxmonova S.M. ."In improving the innovative professional activity of future pedagogues, problem-based learning the most effective method of teaching". Science and technologies. 2023 y. № 3 (1). P 107-112.
8. Raxmonova S.M. "Practical features of preparing primary education students for professional activity" Science and innovation in the education system, 2 (9), 2023 y. P 67-71.